

Mariusz Tywoniuk

CHARAKTER ODPOWIEDZIALNOŚCI CZŁONKÓW ZARZĄDU
Z ART. 299 KSH – DELIKTOWY CZY GWARANCYJNY?

Rzeszów 2015

WSTĘP

Odpowiedzialność cywilnoprawna członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przewidziana jest w art. 299 KSH¹. Przepisy tego artykułu stanowią, że jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, członkowie zarządu będą odpowiadali solidarnie za jej zobowiązania. Jednakże członek zarządu może uwolnić się od ponoszenia wskazanej wyżej odpowiedzialności, jeżeli wykaże, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie układowe, albo że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewszczęcie postępowania układowego nastąpiło nie z jego winy lub że pomimo niezgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości i niewszczęcia postępowania układowego wierzyciel nie poniósł szkody. Głównym problemem i przyczynkiem zażartych sporów, zarówno w doktrynie jak i judykaturze, jest charakter prawny odpowiedzialności ponoszonej przez członków zarządu spółek z ograniczoną odpowiedzialnością.

W powyższym sporze wskazać należy na dwie główne rywalizujące ze sobą koncepcje. Pierwsza z nich opiera się na przyjęciu stanowiska, iż odpowiedzialność przewidziana w art. 299 KSH ma charakter odszkodowawczy, deliktowy², druga zaś zakłada, że odpowiedzialność ta będzie odpowiedzialnością za cudzy dług, nazywaną również odpowiedzialnością gwarancyjną³. Istnieje również i trzecia koncepcja zakładająca, że

¹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2013, poz. 1030).

² Tak przykładowo: doktryna - S. Rymar, *Cywilna odpowiedzialność zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością*, Kraków 1938, s. 89, E. Płonka, *Odpowiedzialność odszkodowawcza członków zarządu spółki kapitałowej wobec spółki (art. 292 i 474 k.s.h.)*, KPP 1994, nr 9, s. 156, D. Dąbek-Krajewska, *Przepis art. 298 k.h. jako podstawa odpowiedzialności członków zarządu spółki z o.o.*, Rejent 1999, nr 9, s. 51, P. Granecki, *Odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na podstawie art. 298 k.h.*, PPH 2000, nr 1, s. 33; a także orzecznictwo: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 1993 r., sygn. akt III CZP 162/92, OSNCP 1993, zeszyt 3, poz. 103, uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1993 r., sygn. akt III UZP 15/93, OSNCP 1994, zeszyt 3, poz. 48, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 1993 r., sygn. akt III CZP 116/93, OSNCP 1994, zeszyt 2, poz. 35, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1995 r., sygn. akt III CZP 120/95, OSNC 1995/12/181, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 września 1996 r., sygn. akt III CZP 72/96, OSNC 1997, zeszyt 3, poz. 25, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1996 r., sygn. akt III CZP 114/96, OSNC 1997/3/25, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 1997 r., sygn. akt III CZP 24/97, OSNC 1997, nr 11, poz. 165, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2001 r., sygn. akt III CZP 69/01, Wokanda 2002/5/7, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2002 r., sygn. akt IV CKN 793/2000, OSNC 2003/2, poz. 22, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2003 r., sygn. akt IV CKN 1179/2000, OSNC 2004, nr 5, poz. 76, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2004 r., sygn. akt IV CK 148/04, Legalis.

³ Wśród przedstawicieli tej koncepcji wymienić można przykładowo: M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Lwów 1935, s. 454, T. Dziurzyński, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Kraków 1936, s. 327, J. Namitkiewicz, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Warszawa 1937, t. II, s. 361, A. Kappes, *Odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2009, s. 327, M. Litwińska-Werner, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz, wyd. 2*, Warszawa 2005, komentarz do art. 299 KSH, A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom I*, Warszawa s. 1343 i nast.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 1997 r., sygn. akt III CKN 65/97, OSNC 1997, nr 11, poz. 181, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 1997 r., sygn. akt III CKN 126/97, OSP 1998, nr 3, poz. 62, wyrok Sądu

odpowiedzialność członków zarządu opierać się będzie na łączonej odpowiedzialności – za cudzy dług oraz odszkodowawczej⁴; jednak jest to koncepcja niespójna ze względu na to że w polskim systemie prawnym nie występuje łączony rodzaj odpowiedzialności odszkodowawczo-gwarancyjnej, więc nie sposób ją zaaprobować⁵.

Wybór, czy też może lepiej, prawidłowe zakwalifikowanie rodzaju odpowiedzialności, który ponosi członek zarządu za zobowiązania spółki ma niebagatelne znaczenie, gdyż będzie ona wyznaczała rzeczywisty kształt ponoszonej odpowiedzialności, w tym termin przedawnienia roszczenia przysługującego wierzycielowi.

Obecnie w związku z podjętą przez Sąd Najwyższy uchwałą siedmiu sędziów z dnia 7 listopada 2008 r.⁶, problem rodzaju odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki z art. 299 KSH, został w aspekcie praktycznego stosowania rozwiązany, to jednak pozostają wątpliwości, czy pogląd w niej zawarty jest rzeczywiście słuszny. Zgodnie bowiem z rzeczoną uchwałą „do roszczeń wierzycieli spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przeciwko członkom jej zarządu (art. 299 ksh) mają zastosowanie przepisy o przedawnieniu roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym”, co przesądziło o przyjęciu koncepcji odpowiedzialności odszkodowawczej w judykaturze.

Najwyższego z dnia 11 października 2000 r., sygn. akt III CKN 252/00, LEX nr 51887.

⁴ Reprezentantem tego poglądu jest m. in. T. Siemiątkowski, *Odpowiedzialność cywilnoprawna w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2007, s. 72, ale orzecznictwo również próbowało iść w tym kierunku – przykładowo: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 1993 r., sygn. akt III CZP 162/92, OSNC 1993, nr 6, poz. 103, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 1993 r., sygn. akt III CZP 116/93, OSNC 1994, nr 2, poz. 35, uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1993 r., sygn. akt II UZP 15/93, OSNC 1994, nr 3, poz. 48, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 1998 r., sygn. akt I CKN 654/97, OSP 1999, zeszyt 1 poz. 6.

⁵ Tak A. Kappes, *op. cit.*, s. 160 – „Kontradyktoryjna relacja między obydwiema teoriami nakazuje negatywnie ocenić wszelkie próby tworzenia rozmaitych teorii pośrednich czy mieszanych (...) Albo mamy do czynienia z odpowiedzialnością za własny delikt i własny dług, albo źródłem omawianej odpowiedzialności jest ustawa, a ponoszący ją członek zarządu odpowiada za dług spółki.”

⁶ Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2008 r. w sprawie o sygn. akt III CZP 72/08, Legalis.

GENEZA POWSTANIA ODPOWIEDZIALNOŚCI CZŁONKÓW ZARZĄDU ZA ZOBOWIĄZANIA SPÓŁKI

Odpowiedzialność cywilnoprawna członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie jest instytucją nową. Obecny artykuł 299 KSH stanowi odzwierciedlenie wcześniej obowiązujących regulacji odpowiedzialności członków zarządu w Kodeksie Handlowym⁷ oraz Prawa o spółkach handlowych⁸. Zgodnie bowiem z art. 298 Kodeksu Handlowego „jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, członkowie zarządu odpowiadają osobiście i solidarnie za jej zobowiązania”. Przesłanki egzoneracyjne, pozwalające uniknąć odpowiedzialności zostały sformułowane również podobnie, bowiem § 2 przewidywał, że „członek zarządu może się uwolnić od powyższej odpowiedzialności, jeżeli wykaze, że we właściwym czasie zgłoszono upadłość lub wszczęto postępowanie, zapobiegające upadłości (postępowanie układowe), albo że niezgłoszenie upadłości oraz niewszczęcie postępowania zapobiegającego upadłości nastąpiło nie z jego winy albo wreszcie, że pomimo niezgłoszenia upadłości oraz niewszczęcia postępowania zapobiegającego upadłości wierzyciel nie poniósł szkody”. Natomiast art. 128 Prawa o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością stanowił, że „jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, zarządcy spółki odpowiadają osobiście i solidarnie za jej zobowiązania. Zarządca może się uwolnić od powyższej odpowiedzialności, jeżeli wykaze, że we właściwym czasie zgłoszono upadłość lub wszczęto postępowanie zapobiegające upadłości (postępowanie układowe) albo że niezgłoszenie upadłości oraz niewszczęcie postępowania zapobiegającego upadłości nastąpiło nie z jego winy albo wreszcie, że pomimo niezgłoszenia upadłości oraz niewszczęcia postępowania, zapobiegającego upadłości wierzyciel nie poniósł szkody”. Nie trzeba dokonywać pogłębionej analizy, by stwierdzić że regulacja odpowiedzialności członków zarządu nie uległa zmianie poza niewielkimi zmianami redakcyjnymi.

Instytucja odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością była polskim pomysłem, będącym odpowiedzią na pogłębiający się kryzys zaufania do tego typu osób prawnych. Niemalże na porządku dziennym było likwidowanie spółek z ograniczoną odpowiedzialnością bez zachowania minimalnych reguł chroniących interesy wierzycieli tych spółek, przy jednoczesnym braku odpowiedzialności

⁷ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks Handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502).

⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Prawo o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością (Dz. U. Nr 82, poz. 602).

podmiotów będących inicjatorami tego procesu.⁹ Wprowadzenie odpowiedzialności osób zarządzających za zobowiązania spółki miało wzmocnić zaufanie do spółek i wpłynąć na pewność obrotu poprzez ochronę wierzycieli przed bezskutecznością egzekucji zobowiązań spółki. Jednak aby nie odejść od istoty bytu osobowości prawnej wprowadzone zostały przesłanki warunkujące zwolnienie się od odpowiedzialności przez zarządzających spółką w określonych sytuacjach.¹⁰

⁹ Zob. Projekt ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością przyjęty przez Kolegium Uchwalające Komisji Kodyfikacyjnej z dnia 26 listopada 1931 r. Uzasadnienie w opracowaniu referenta głównego projektu, Prof. Adama Chelmońskiego, Komisja Kodyfikacyjna, Sekcja Prawa Handlowego, tom I, zeszyt 4, Warszawa 1932, s. 46 i nast.

¹⁰ *Ibidem*, s. 61 i nast.

ODSZKODOWAWCZY CHARAKTER ODPOWIEDZIALNOŚCI CZŁONKÓW ZARZĄDU SPÓŁKI Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

Wśród teorii dotyczących charakteru odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, największą popularnością wśród judykatury cieszy się teoria traktująca o odszkodowawczym, deliktowym charakterze tej odpowiedzialności¹¹.

Wskazać należy, że odpowiedzialność odszkodowawcza opiera się na łącznym wystąpieniu przesłanek: szkody, zawiniony czyn wywołujący szkodę oraz adekwatny związek przyczynowy zachodzący pomiędzy szkodą a czynem¹². Pojęcie szkody należy utożsamiać z wszelkim uszczerbkiem w prawnie chronionych dobrach¹³, natomiast powstanie odpowiedzialności przy jednoczesnym braku konieczności wystąpienia szkody, skutkuje koniecznością stwierdzenia, że nie jest to odpowiedzialność odszkodowawcza¹⁴. Kolejną przesłanką jest zawiniony czyn popełniony przez sprawcę szkody, ze szkodą będziemy mieli także do czynienia, gdy zostanie popełniony czyn ale nie będzie można przypisać winy sprawcy, wówczas odpowiedzialność ta opierać się będzie na zasadach ryzyka lub słuszności¹⁵. Ostatnią z przesłanek odpowiedzialności jest wystąpienie adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy zawinionym zachowaniem sprawcy a szkodą. Ów związek polega na tym, że szkoda jest normalnym następstwem działania lub zaniechania sprawcy z którego wyniknęła szkoda, przy czym rodzi ona konieczność jej naprawienia.¹⁶ Jednakże podkreślić należy, że obowiązek naprawienia szkody wynikać musi wprost z ustawy.¹⁷

Kwalifikując odpowiedzialność jaką według tej teorii ponosi członek zarządu,

¹¹ Zob. przykładowo uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 1993 r., sygn. akt III CZP 162/92, OSNCP 1993, zeszyt 3, poz. 103, uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1993 r., sygn. akt III UZP 15/93, OSNCP 1994, zeszyt 3, poz. 48, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 1993 r., sygn. akt III CZP 116/93, OSNCP 1994, zeszyt 2, poz. 35, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1995 r., sygn. akt III CZP 120/95, OSNC 1995/12/181, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 września 1996 r., sygn. akt III CZP 72/96, OSNC 1997, zeszyt 3, poz. 25, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1996 r., sygn. akt III CZP 114/96, OSNC 1997/3/25, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 1997 r., sygn. akt III CZP 24/97, OSNC 1997, nr 11, poz. 165, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2001 r., sygn. akt III CZP 69/01, Wokanda 2002/5/7, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2002 r., sygn. akt IV CKN 793/2000, OSNC 2003/2, poz. 22, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2003 r., sygn. akt IV CKN 1179/2000, OSNC 2004, nr 5, poz. 76, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2004 r., sygn. akt IV CK 148/04, Legalis.

¹² Zob. Z. Radwański, *Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 1995, s. 95.

¹³ W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2007, s. 100.

¹⁴ P. Granecki, *Odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na podstawie art. 298 k.h.*, PPH 2000, nr 1, s. 30.

¹⁵ A. Stelmachowski, *Wstęp do teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1984, s. 309.

¹⁶ A. Kappes, *Odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania spółki z o.o.*, Warszawa 2009, s. 152.

¹⁷ Tak przykładowo W. Warkało, *Odpowiedzialność odszkodowawcza. Funkcje, rodzaje, granice*, Warszawa 1962, s. 7.

wskazać jednoznacznie należy, że będzie to odpowiedzialność deliktowa.¹⁸ Za przyjęciem tego rodzaju odpowiedzialności przemawia przede wszystkim fakt, że pomiędzy członkiem zarządu, a wierzycielem nie występują żadne relacje umowne, kontraktowe pozwalające na zastosowanie reguł odpowiedzialności wynikających z art. 471 KC, ale zajdzie konieczność sięgnięcia po art. 415 KC.¹⁹ Orzecznictwo również nie pozostawia wątpliwości co do zastosowania tego rodzaju odpowiedzialności.²⁰

Przenosząc wyżej wskazane zasady odpowiedzialności na grunt odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki, odpowiedzialność należy na pytania dotyczące powstania i ustalenia wysokości szkody na skutek działania członków zarządu, a także wskazania tych zachowań członków zarządu, które uzasadniałyby pociągnięcie ich do odpowiedzialności cywilnoprawnej.

Zwolennicy teorii odszkodowawczej podkreślają, że członkowie zarządu ponoszą odpowiedzialność „za szkodę w wysokości niewyegzekwowanej od spółki wierzytelności, wraz z ewentualnymi należnościami ubocznymi”²¹, samą zaś szkodę określa się jako „obniżenie potencjału majątkowego spółki”²², choć *de facto* nie ma tu mowy o uszczerbku w dobrach wierzyciela. Reasumując szkoda polegać miałaby na uszczupleniu majątku wierzyciela na skutek braku możliwości wyegzekwowania od spółki wierzytelności, z powodu obniżenia potencjału majątkowego spółki przez zawinione zachowanie członka zarządu²³, ale tylko w granicach uszczerbku wynikającego z braku możliwości wyegzekwowania należności od spółki, a nie w wysokości całej szkody (obejmującej straty i utracone korzyści). Jest to dopuszczalny, a unormowany w art. 361 § 2 KC, ustawowy wyjątek od zasady pełnego odszkodowania.²⁴

Zgodnie z prezentowanym w orzecznictwie stanowiskiem „o tym, czy mamy do czynienia z odpowiedzialnością odszkodowawczą, nie rozstrzygają uregulowania dotyczące

¹⁸ A. Śmieja, *Charakter prawny odpowiedzialności z art. 299 k.s.h. Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, Wrocław 2006, s. 842; W. Pyziół, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2008, komentarz do art. 299 KSH.

¹⁹ A. Kappes, *op. cit.*, s. 154.

²⁰ Zob. w szczególności wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2004 r., sygn. akt IV CK 176/02, Wokanda 2004, nr 9, s.7, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2004 r., sygn. akt IV CK 376/04, LEX nr 284213, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2005 r., sygn. akt III CK 678/04.

²¹ Tak – uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2008 r. w sprawie o sygn. akt III CZP 72/08, Legalis.

²² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 1997 r., III CZP 24/97, OSNC 1997, nr 11, poz. 165.

²³ Tak wyrok Sądu Najwyższego z 28 listopada 2003 r., IV CK 226/2002, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2005 r., III CK 678/2004; wyrok Sądu Najwyższego z 14 czerwca 2005 r., V CK 719/2004, LexPolonica nr 405563; wyrok Sądu Najwyższego z 27 października 2004 r., IV CK 148/2004, LexPolonica nr 389975; wyrok Sądu Najwyższego z 21 maja 2004 r., III CK 55/2003; wyrok Sądu Najwyższego z 15 maja 2001 r., I CKN 1189/98, LexPolonica nr 381362.

²⁴ R. Potrzeuszcz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział I. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2011, s. 680 i nast.

rozkładu ciężaru dowodu, lecz uzależnienie odpowiedzialności od istnienia szkody. Każda więc odpowiedzialność, której przesłanką jest istnienie szkody, jest odpowiedzialnością odszkodowawczą, bez względu na to, jak w odniesieniu do niej kształtuje się rozkład ciężaru dowodu”²⁵. Z kolei potwierdzeniem odszkodowawczego charakteru odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki jest przewidziana w art. 299 § 2 KSH możliwość zwolnienia się od odpowiedzialności, poprzez wykazanie braku poniesienia szkody przez wierzyciela²⁶ „członek zarządu może się uwolnić od odpowiedzialności, o której mowa w § 1, jeżeli wykaże, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie układowe, albo że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewszczęcie postępowania układowego nastąpiło nie z jego winy, albo że pomimo niezgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewszczęcia postępowania układowego wierzyciel nie poniósł szkody”.

Przedstawiciele poglądu o deliktowym charakterze odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki, wskazują także na dodatkowe przesłanki mające potwierdzać powyższy charakter odpowiedzialności. W szczególności będzie to zastosowanie wrzuszalnego domniemania winy i związku przyczynowego w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej; wskazanie na niesłuszność zarzutu odnoszącego się do rzekomego powielania odpowiedzialności z art. 299 KSH z odpowiedzialnością z art. 21 ust. 3 prawa upadłościowego i naprawczego, z uwagi na różnice w zakresie szkody jak i rozkładu ciężaru dowodu przy przesłankach odpowiedzialności; ujęcie odpowiedzialności jako odszkodowawczej jest koherentne z przyczynami wprowadzenia tego uregulowania do porządku prawnego; w końcu, przyjęcie reżimu odpowiedzialności deliktowej pozwala na lepsze rozstrzygnięcie kwestii szczegółowych w zasadniczych kwestiach.²⁷

²⁵ Uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2008 r. w sprawie o sygn. akt III CZP 72/08, Legalis.

²⁶ K. Strzelczyk, (w:) J.P. Naworski, K. Strzelczyk, T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, *Komentarz do kodeksu spółek handlowych. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2001, s. 641.

²⁷ R. Potrzeszcz, *op. cit.*

GWARANCYJNY CHARAKTER ODPOWIEDZIALNOŚCI CZŁONKÓW ZARZĄDU SPÓŁKI Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

Teoria dotycząca gwarancyjnego charakteru odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki, czy też odpowiedzialnością za cudzy dług, przeważa wśród przedstawicieli doktryny.²⁸

Podstawą odpowiedzialności w przypadku tej koncepcji jest „odpowiedzialność za wykonanie zobowiązania przez inny podmiot (dłużnika głównego), oderwaną całkowicie od winy osoby ponoszącej tę odpowiedzialność”²⁹. Mając na uwadze, iż z materialnoprawnego punktu widzenia dłużnikiem zaciągniętego zobowiązania jest spółka, jako podmiot prawa cywilnego posiadający osobowość prawną, a na skutek okoliczności przewidzianych w art. 299 KSH wierzyciel uzyskuje uprawnienie do domagania się zadość uczynienia swojemu roszczeniu przez członków zarządu, stwierdzić należy że członkowie zarządu ponosić będą ustawową odpowiedzialność gwarancyjną za cudzy dług.³⁰

Zwolennicy teorii ustawowej odpowiedzialności gwarancyjnej za cudzy dług, za podwalinę teorii uznają wykładnię językową art. 299 § 1 KSH, zgodnie z którym w przypadku bezskuteczności egzekucji wobec spółki „członkowie zarządu odpowiadają solidarnie za jej zobowiązania”.³¹ Użycie zwrotu, iż członkowie zarządu odpowiadają „za jej zobowiązania” wskazuje o braku możliwości ponoszenia odpowiedzialności odszkodowawczej deliktowej, skoro ponoszą oni odpowiedzialność za zobowiązania podmiotu trzeciego, a przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej jest m.in. wina.

Kolejnym elementem na który zwracają uwagę zwolennicy teorii gwarancyjnej jest kwestia braku konieczności istnienia i wykazywania szkody przez wierzyciela, gdyż

²⁸ Wśród zwolenników tej teorii wymienić można m. in.: M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Lwów 1935, s. 454, T. Dziurzyński, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Kraków 1936, s. 327, J. Namitkiewicz, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Warszawa 1937, t. II, s. 361, A. Kappes, *Odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2009 r., s. 327, M. Litwińska-Werner, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2005, komentarz do art. 299 KSH, A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom I*, s. 1343 i nast.; M. Rodzynekiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2014, komentarz do art. 299 KSH, D. Dulęba, *Odpowiedzialność członków zarządu spółki z o.o. na podstawie art. 299 kodeksu spółek handlowych*, Warszawa 2008, s. 83 i nast., ; również w judykaturze odnaleźć można przykłady orzeczeń skłaniających się do tej teorii np. - wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 1997 r., sygn. akt III CKN 65/97, OSNC 1997, nr 11, poz. 181, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 1997 r., sygn. akt III CKN 126/97, OSP 1998, nr 3, poz. 62, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2000 r., sygn. akt III CKN 252/00, LEX nr 51887, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2007 r., V CSK 55/2007, LEX nr 360670.

²⁹ A. Kappes, *op. cit.*, s. 155.

³⁰ D. Dulęba, *op. cit.*, s. 83 i nast.

³¹ A. Kappes, *op. cit.*, s. 157.

roszczenie wierzycieli spółki przeciwko członkom zarządu wynika wprost z ustawy.³² Za powyższym przemawiać ma również „kategoryczne brzmienie art. 298 § 1 k.h., w którym nie wspomina się o szkodzie, a odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania spółki sprowadza się do jednej okoliczności, którą musi wykazać wierzyciel, a mianowicie, że egzekucja przeciwko spółce okazała się bezskuteczna”³³. Odnosząc się jeszcze do szkody wskazać należy, że regulacja przewidująca możliwość uwolnienia się od odpowiedzialności uregulowana została w § 2 artykułu stanowiącego o odpowiedzialności za zobowiązania spółki, co daje możliwość tego typu, że w przypadku nie podjęcia obrony lub podjęcia jej w sposób nieskuteczny, członek zarządu ponosił będzie odpowiedzialność pomimo braku poniesienia szkody przez wierzyciela³⁴.

Kolejnym elementem przemawiającym za uznaniem odpowiedzialności gwarancyjnej za cudzy dług jest kwestia umiejscowienia tej regulacji. Omawiany art. 299 KSH poprzedzony jest art. 298 KSH stanowiącym że „powództwo o odszkodowanie przeciwko członkom organów spółki oraz likwidatorom wytacza się według miejsca siedziby spółki”, umieszczenie przepisu statuującego odpowiedzialność członków zarządu za przepisem o właściwości sądu w sprawach o odszkodowanie, wskazywać może pośrednio że to właśnie art. 298 KSH zakańcza grupę przepisów stanowiących o odpowiedzialności odszkodowawczej, a kolejne stanowiąc już będą o innego rodzaju odpowiedzialności³⁵.

Z powyższym koresponduje stanowisko, iż skoro przewidziana odpowiedzialność członków zarządu jest odpowiedzialnością za cudzy dług, to dopełnieniem odpowiedzialności członków zarządu jest art. 17¹ ust. 1 prawa upadłościowego i naprawczego, zgodnie z którym członkowie zarządu ponoszą odpowiedzialność odszkodowawczą w związku z niedopełnieniem obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie. W przypadku uznania, że odpowiedzialność z art. 299 KSH jest odpowiedzialnością odszkodowawczą, to istniałyby dwie niekonkurencyjne przesłanki odpowiedzialności członków zarządu za niedopełnienie tego samego obowiązku, co stawałoby w sprzeczności z postulatem racjonalnego ustawodawcy.³⁶

Na koniec zaś wskazać należy na akcesoryjny charakter zobowiązania członka zarządu za zobowiązania spółki, który przejawia się poprzez subsydiarną odpowiedzialność członków

³² Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2007 r., sygn. akt V CSK 55/07, OSNC-ZD 2007, nr A, poz. 24.

³³ K. Strzelczyk, *op. cit.*, s. 639.

³⁴ J. Frąckowiak, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1996 r.*, sygn. akt III CZP 114/96, *OSP* 1997, s. 298-300.

³⁵ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2007 r., sygn. akt V CSK 55/07, OSNC-ZD 2007, nr A, poz. 24.

³⁶ K. Strzelczyk, *op. cit.*, s. 639.

zarządu. Na skutek bezskuteczności egzekucji w stosunku do spółki, wierzycielowi przysługuje uprawnienie do skierowania roszczenia o zaspokojenie wierzytelności do członków zarządu spółki, oznacza to że członek zarządu stanie się dłużnikiem wierzyciela spółki dopiero po bezskutecznej egzekucji wobec spółki i tylko w zakresie jej długów.³⁷

Zastosowanie tej koncepcji pozwala na posłużenie się 10 letnim terminem przedawnienia za powstałe wobec członka zarządu zobowiązania.³⁸

³⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 1997 r., sygn. akt III CKN 65/97, OSNC 1997, nr 11, poz. 181.

³⁸ Zgodnie z art. 118 KC „jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej - trzy lata”.

PODSUMOWANIE

Mając na uwadze rozważania dotyczące charakteru odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, opowiedzieć się należy za poglądem uznającym iż będziemy mieli do czynienia z odpowiedzialnością gwarancyjną za cudzy dług.

W pierwszym rzędzie wskazać należy, że uznanie odpowiedzialności członków zarządu jako odpowiedzialności gwarancyjnej za cudzy dług w moim przekonaniu bardziej odpowiada istocie ponoszonej przez nich odpowiedzialności. Zgodzić się należy z poglądem, że „w przeciwieństwie do poręczyciela członek zarządu nie dokonuje żadnej czynności prawnej, której celem byłoby przyjęcie odpowiedzialności za zobowiązania spółki. Odpowiedzialność ta jest natomiast wynikającym z ustawy następstwem pełnienia funkcji w zarządzie. Dotyczy długu cudzego, na co dobitnie wskazuje samo brzmienie przepisu („członkowie zarządu odpowiadają za jej zobowiązania”). Można ją zatem określić jako odpowiedzialność za cudzy dług *sensu stricto*”³⁹.

Wskazać także należy na pełniejszy i lepszy zakres ochrony wierzyciela w przypadku zastosowania koncepcji odpowiedzialności za cudzy dług. W tym przypadku bowiem znajdzie zastosowanie 10 letni termin przedawnienia wobec członków zarządu, natomiast przyjęcie koncepcji odszkodowawczej za delikt spowodowałoby zastosowanie reżimu odpowiedzialności w który termin przedawnienia wynosi 3 lata. W tym miejscu zaakcentować należy, że przyjmując koncepcję odpowiedzialności za cudzy dług, członkowi zarządu jako zobowiązanemu przysługiwać będzie prawo podnoszenia wszelkich roszczeń jakie przysługują spółce (dłużnikowi głównemu) wobec wierzyciela. Przyjęcie odmiennej koncepcji – odszkodowawczej za delikt, powodować będzie, że członkowi zarządu przysługiwać będzie obrona tylko w przypadku wykazania przesłanek egzoneracyjnych z art. 299 § 2 KSH.

Mając na uwadze dotychczasowe rozważania i zaprezentowane koncepcje, nie sposób zgodzić się z uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2008 r. w sprawie o sygn. akt III CZP 72/08, nakazującą przyjęcie odpowiedzialności odszkodowawczej za delikt, jako niezgodnej z istotą odpowiedzialności uregulowanej w art. 299 KSH i w związku z tym przyjęcie za zasadną, koncepcję opartą na założeniu, że powyższa odpowiedzialność jest odpowiedzialnością gwarancyjną za cudzy dług.

³⁹ A. Kappes, *op. cit.*, s. 156 i 157.

BIBLIOGRAFIA:

1. M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Lwów 1935.
2. W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2007.
3. D. Dąbek-Krajewska, *Przepis art. 298 k.h. jako podstawa odpowiedzialności członków zarządu spółki z o.o.*, Rejent 1999, nr 9.
4. D. Dulęba, *Odpowiedzialność członków zarządu spółki z o.o. na podstawie art. 299 kodeksu spółek handlowych*, Warszawa 2008.
5. T. Dziurzyński, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Kraków 1936.
6. J. Frąckowiak, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1996 r., sygn. akt III CZP 114/96*, OSP 1997.
7. P. Granecki, *Odpowiedzialność członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na podstawie art. 298 k.h.*, PPH 2000, nr 1.
8. A. Kappes, *Odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2009.
9. A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tom I*, Warszawa 2014.
10. M. Litwińska-Werner, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2005.
11. J. Namitkiewicz, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Warszawa 1937, t. II.
12. J.P. Naworski, K. Strzelczyk, T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, *Komentarz do kodeksu spółek handlowych. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2001.
13. E. Płonka, *Odpowiedzialność odszkodowawcza członków zarządu spółki kapitałowej wobec spółki (art. 292 i 474 k.s.h.)*, KPP 1994, nr 9.
14. R. Potrzeszcz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział I. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2011.
15. Projekt ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością przyjęty przez Kolegium Uchwalające Komisji Kodyfikacyjnej z dnia 26 listopada 1931 r. Uzasadnienie w opracowaniu referenta głównego projektu, Prof. Adama Chelmońskiego, Komisja Kodyfikacyjna, Sekcja Prawa Handlowego, tom I, zeszyt 4, Warszawa 1932.
16. W. Pyziół, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2008.
17. Z. Radwański, *Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 1995.
18. M. Rodzynekiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2014.
19. S. Rymar, *Cywilna odpowiedzialność zarządu spółki z ograniczoną*

odpowiedzialnością, Kraków 1938.

20. T. Siemiątkowski, *Odpowiedzialność cywilnoprawna w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2007.
21. A. Stelmachowski, *Wstęp do teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1984.
22. A. Śmieja, *Charakter prawny odpowiedzialności z art. 299 k.s.h. Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, Wrocław 2006.
23. W. Warkało, *Odpowiedzialność odszkodowawcza. Funkcje, rodzaje, granice*, Warszawa 1962.